ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ»
Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

Նադեժդա և Լեոն Ղուլեանները, Աննա և Նիկոլայ Մասումեանները ցաւօք սրտի յայտնում են

ԳՐԻԳՈՐ ԴԱՒԹԵԱՆ ՄԱՍՈՒՄԵԱՆՑԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ փետրվարի 14-ին: Յուղարկաւորութիւնը այսօր, երեքշաբթի, փետրվարի 17-ին, առաւօտեան ժամը 10½-ին իր բնակարանից (Гановская, № 20) դէպի Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցին: Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը: 139. 1—1

Նատալիա Ներսէսօֆնա, Ալէքսանդր, Արմենակ, Հայկ, Լեոն, Նունէ, Տիգրան, Ռուբէն Միքայէլեան Սափարեանցները խորին կսկիծով հաղորդում են ազգականներին և բարեկամներին՝ առաջինը իր թանգագին որդու, վերջինները իրանց սիրելի եղբօր

ԱՐԱՄ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ ՍԱՓԱՐԵԱՆՑԻ

ողբերգական մահը, որ տեղի ունեցաւ փետրվարի 14-ին: Ամբիծքը այսօր, երեքշաբթի, երեկոյեան ժ. 6½-ին (Գանօվսկայա, № 18): Յուղարկաւորութիւնը վաղը, չորեքշաբթի, առաւօտեան ժամը 10½-ին դէպի Վանքի մայր եկեղեցին: Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը: 141. 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Երեքշաբթի, փետրվարի 17-ին

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Երեկոյթին կը նուագեն սազանդարները:

Հիւրերը թոյլատրվում են ընդհանուր օրէնքների հիման վրա, 1 րուբլի վճարով: 137. 1—1

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Մ. Գ. Դաճիէլ-Բէկ

Ընդունելութիւնը: Առաւօտեան 10—2 ժ. Երեկոյեան 4—6 ժ.

Հասցէ՝ Ртищевская ул., № 7.

(Հ. 2.) ա. 50—46

17, 18, 19, 20 և 21-ին փետրվարի

Մի քանի ապրանքների գները իջեցված են 75%

Գ. Ս. Դորօժնով

Մի քանի ապրանքների գները իջեցված են 75%

Սօլօլակսկայա փ., տ. Գուրգէնօվի, տէլէֆօն 583.

Հաղորդելով այն մասին, որ, շնորհիւ առևտրական հրապարակի ճնշված դրութեան, ֆիրման պատահաբար շատ ձեռնտու գներով ձեռք է բերել մեծ քանակութեամբ ապրանքներ, և բացի այդ՝ սէզօնի վերջանալը ի նկատի ունենալով, նշանակված է

ՄԵԾ ԷԺԱՆ ՎԱՃԱՌՔ

Միայն 5 օր—17, 18, 19, 20 և 21-ին փետրվարի

Մեծ էժան վաճառքի համար բոլոր ինն բաժանմունքներում դրված են 300,000 րուբլուց աւելի ապրանքներ, որոնք պէտք է վաճառվեն վերոյիշեալ օրերի ընթացքում մինչև օրս չը լսված էժան գներով:

Առանձին ուշադրութիւն ենք հրաւիրում մինչեւ օրս չը լսված էժան գների վրա. բոլորը ցլացնելու չափ էժան է:

- Ֆրանսիական գունաւոր քաթան՝ արշ. 10½ կոպ.,
- Գունաւոր մուսլին և ֆուլեար արշ. 10½ կ. սկսած,
- Տուալ-Սան և Գրօս-Տուալ՝ արշ. 13 կ. սկսած,
- Բրդէ կտորներ կուպօններով, զգեստի համար, արշ. 3 ր. 75 կ. սկսած:
- Մետաքսէ ֆուլեար, սարպին., 29 կ. սկսած,
- Տղամարդկանց զգեստի տրիկօ, կուպօնը 6 ր. 75 կ. սկսած,
- Լաւ յատկ. բրդէ ֆլանէլ՝ արշինը 65 կ. սկսած,
- Մադէպօլամ, շատ լայն, արշ. 16 կ. սկսած,
- Քաթան զանազան տեսակի, արշ. 7 կ. սկսած,
- Թաշկինակներ, զանազ. գոյների, մետաքսէ և բատիստի՝ ¼ դիւժ. 28 կ.,
- Կանանց շալիկներ զարդարանքներով, հատը 80 կ. սկսած,
- Վարտիկներ՝ հատը 75 կ. սկսած,
- Տղամարդկանց շապիկներ՝ մադէպօլամից, բարձր տեսակի, հատը 75 կ. սկսած,
- Վարտիկներ, ամուր կտորներից, հատը 90 կ. սկսած,
- Կանանց գուլպաներ, արտասահմանեան, 7 ր. 80 կ. փոխարէն—4 ր. 80 կ. դիւժ.
- Տղամարդկանց գուլպաներ, երկպատիկ կրունկներով, դիւժինը 2 ր. 20 կ. սկսած.

50,000 հատից աւելի ամեն տեսակի ապրանքների մնացորդ

Էժան վաճառքի օրերը առևտուրը կը շարունակվի առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 2½-ը և 4-ից մինչև 6½-ը երեկոյեան:

136. 0—3

ԵՂԲ. ՄԵԼԻՔ-ՄԱՐՈՒԹԵԱՆՆԵՐԻ

ԹԻՖԼԻՍ — ՄՈՍԿՎԱ

ԵՂԲ. Ք. եւ Մ. ՄԵԼԻՔ-ՄԱՐՈՒԹԵԱՆՆԵՐԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱՆ
ՄՈՍԿՎԱՅԻ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

Վաճառվում են ՖԱԼԱՆՏԵՐԷՅՆԻ և ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ապրանքներ ու զանազան ԳԱԼՈՒՆՆԵՐ մատչելի գներով:
Պատուէրները կատարվում են անյապաղ և ամենայն ճշտութեամբ:
Հասցէն՝ Москва, Никольская ул., д. гр. Шереметьева
Торг. Домъ «Бр. Х. и М. МЕЛИКЪ-МАРУТЯНЦЪ»
Հեռագիրների համար՝ Москва, МарутЪ.

(Ե. Հ. Կ.) ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆ 72. 10—10

Նրանք, որոնք կամենում են ստանալ

„Զարկեարի Բնարը“,

պէտք է յայտնեն իրանց պահանջը, մինչև փետրվարի 15-ը, այս հասցէով.
Протоіерею Григорію Григоріанцъ, Баку.
Բաժանորդագինն է 50 կոպ.:
(օ. մ.) 108. 2—2

ՄԵՐՎԻ ծխական հոգաբարձութիւնը հրաւիրում է Մերվի հայ հասարակութեան և շրջակայ գաղութների համար, որ ունի 500—600 ծուխ, ԴՊՐՈՑԱԽԱՌՏ ԵՐԿՐՈՐԴ ՔԱՀԱՆԱՅ ԿԱՄ ՔԱՀԱՆԱՅԱՑՈՒ: Ցանկացողները կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Мервъ, Акопу Исаевичу Аветисову.
(օ. մ.) 107. 6—5

ԻՆՔՆԱԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՄԲ

Հազար ձևերով, ամեն տեսակ խորհուրդներով և յորդորներով մենք խօսել ենք հասարակական ինքնագործունէութեան և հասարակական կարծիքի կազմակերպութեան մասին:

Մենք նրանց տուել ենք հիմնական նշանակութիւն:

Եւ կարող ենք ասել, որ մինչև հասարակական ինքնագործունէութիւնը և առողջ ինքնուրոյն հասարակական կարծիքը չը սկսեն տիրաբար դեր կատարել կեանքի մէջ, մենք միշտ կը մնանք նոյն թոյլ հասարակութիւնը:

Այսօր դուք անզօր կը լինեք ամեն տեսակ ոճրագործների դէմ մաքառելու համար, վաղը դուք կենթարկվէք պատահական ազդեցութիւնների և զոհ կը դառնաք դաւադրութիւնների, երրորդ օրը դուք խորխորատներ կը փորէք հասարակութեան համար և պատմական անուղղելի սխալներ կը գործէք:

Այդպէս կը լինի, երբ բացակայ է առողջ, անկեղծ մտածողութիւնը և թոյլ է ինքնագործական ույժը:

Մենք յաճախ պատահում ենք մարդկանց, որոնք պարծենում են և խրոխտում իրանց ազատ և ինքնուրոյն մտքով և գործով: Եւ մենք հազիւ սկսում ենք ուրախանալ այդ երևոյթից, շուտով հիասթափվում ենք և ընդհակառակը նոր ապացոյցներ ենք տեսնում միայն ստրկական մտքի և արարքների:

Մենք համոզվում ենք, որ շատերը յաճախ միայն կրկնում են շրջօղ մրտքերը և արձագանք դառնում թելադրված ճաշակի:

Եւ անթիւ են դէպքերը, երբ արտաքին կերպով ազատ և ինքնուրոյն համարված ֆրազները ամենևին արդիւնք չեն դուրս գալիս ինքնուրոյն մտածողութեան, մարդկանց հոգու խորքերի արտայայտութեան և նրանց խղճմտանքի թելադրութիւնների, այլ արձագանք են ուրիշներից փոխ առնված և նմանողաբար կրկնված նախադասութիւնների:

Իսկ եթէ այդ ճիշդ է, դա նշանակում է, որ մարդիկ բարձրաձայն բարբառելով ինքնուրոյն և ազատ մտածողութեան մասին՝ շարունակում են միալ մտքի նոյն ստրուկը, կեանքի նոյն ենթական, օրվայ տրամադրութեան նոյն զոհը, ինչպէս և առաջ, երբ նոյնպէս բարձրաձայն յայտնում էին բոլորովին հակառակ մտքեր և աղաղակում ուրիշ բանաձևեր:

Հասարակական մեր տարտամութիւնը, ինքնագործական մեր ապիկարութիւնը, ինքնուրոյն մտածողութեան կատարեալ սնանկութիւնը դարձրել են մեզ խաղալիք պատահականութեան ձեռքին:

Եւ, իբրև հետևանք այդ բոլորի, թուլացել է կեանքի զարկերակը:

Եւ այն ժամանակ, երբ հասարակութեան ամեն մի անկիւնից մենք լսում ենք պարծենկոտ խօսքեր մարդկանց ինքնուրոյն մտածողութեան և անկախ գործունէութեան մասին, մենք տեսնում ենք, թէ ինչպէս այդ նոյն հասարակութիւնը իբրև մի երեխայ, իբրև մի խաղալիք տարուբերվում է առանց կարողանալու որևէ ամուր դիրք բռնել կեանքի մէջ, որևէ ուժեղ դրական գործ կատարել, որևէ մաքառում կազմակերպել, որևէ ստեղծագործական աշխատանք արդիւնաբերել:

Եւ ահա կեանքի բոլոր խնդիրները, առկախ դրութեան մէջ մնացած, գործողներ չեն գտնում ընթացք ստանալու համար:

Նայեցէք մեր իրականութեանը:

Քայքայվել է տնտեսական վիճակը, խառնաշփոթ վիճակի մէջ է կրթական գործը, ճահճացել է հասարակական կեանքը, գլուխ են բարձրացրել ամեն տեսակ տզրուկներ, հարստահարողներ, ոճրագործներ, մի խօսքով վտանգված է հանրային կեանքը: Իսկ հասարակութիւնը անզօր է գործ կատարելու, իր ցաւերը հոգալու, իր շահերը պաշտպանելու, հաւաքական մի ույժ ներկայացնելու:

Համակերպող, միշտական ստրուկի դեր կատարող մարդկանց սպասում է միայն այդպիսի վախճան:

Թող եռանդուն կերպով սկսի գործել ինքնուրոյն առողջ հասարակական կարծիքը, այն ժամանակ շուտով կը վերանան կեանքի անհարթութիւններից շատերը, որոնք այժմ յուսահատեցնում են մարդկանց և ամենածանր տրամադրութիւններ ստեղծում նրանց համար:

Ա. Քալանթար

ԱՒՍՏՐՕ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կ. Պօլիս, 13 փետրվարի

Ստորագրվեց աւստրօ-թիւրքական համաձայնութեան արձանագրութիւնը: (Հ. Գ.)

Կ. Պօլիս, 15 փետրվարի

Աւստրօ-թիւրքական համաձայնութեան արձանագրութիւնը բաղկացած է ինն յօդուածներից:

Համաձայնութեան առաջին յօդուածում Աւստրօ-Ունգարիան դրականապէս հրաժարվում է այն բոլոր իրաւունքներից, որ նախկին Նօվօ-Բազարի սանջակի վերաբերմամբ տրված էին նրան Բերլինի դաշնագրով և 1889 թւի ապրիլի 9-ի համաձայնութեամբ Կ. Պօլսում:

Երկրորդ յօդուածն ասում է, որ 1879 թւի ապրիլի 9-ի պայմանագիրը, նոյնպէս Բ. Դրան յայտնած բողոքը Աւստրիայի և Ունգարիայի միացեալ կառավարութիւնների որոշման դէմ Բօսնիայի և Հերցէգօվինայի վերաբերմամբ, նոյնպէս և այն բոլոր վճիռները և որոշումները, որ գոյութիւն ունեն դաշնադիր կողմերի մէջ, որոնք հակառակ են վերոյիշեալ որոշմանը, համարվում են վերացված և փոխարինվում են ներկայ արձանագրութեամբ, որը հաստատում է, թէ որևէ տարբերութիւն հայեացքների մէջ այդ երկու նահանգների վերաբերմամբ վերացված է համարվում, և թէ օսմանեան կառավարութիւնը դրականապէս ընդունում է Աւստրօ Ունգարիայի վերոյիշեալ որոշմամբ ստեղծված գործերի նոր դրութիւնը Բօսնիայում և Հերցէգօվինայում:

Երրորդը կանոնաւորում է յարաբերութիւնը դէպի Բօսնիայի և Հերցէգօվինայի տեղացիները Թիւրքիայում:

Չորրորդ յօդ. ապահովում է մահմեդական դաւանութեան պատկանողների կրօնական ազատութիւնը՝ հասարակական ծիսակատարութիւնը կատարելու վերաբերմամբ:

Հինգերորդում ասված է, որ աւստրօ-ունգարական կառավարութիւնը պարտաւորվում է երկու շաբաթվայ ժամանակամիջոցում արձանագրութիւնը վաւերացնելու օրից վճարել և Թ... սում օսմանեան կառավարութեանը 2½ միլիօն թիւրքական ֆունտ ոսկով Թիւրքիայի կրած վնասները վարձատրելու համար:

Համաձայնութեան վեցերորդ յօդուածում Աւստրօ Ունգարիան պարտաւորվում է նոյն երկու շաբաթվայ ժամանակամիջոցում կապել Թիւրքիայի հետ առևտրական դաշնագիր, որը իր ույժի մէջ է մտնում, հէնց որ Բ. Դուռը մնացած դաշնագիրները կը կապի և ույժի մէջ կը մտնեն: Մինչև այդ ժամանակ Աւստրօ-Ունգարիան համաձայնվում է, որ բարձրացվի մաքսային սակագինը Թիւրքիայում մինչև 15%, նոյնպէս որ նոր մենավաճառութիւններ սահմանվեն կամ նախապէս լրացուցիչ հարկ վերցնել կէրօսինից, ծխախոտի թղթից, լուցկուց, ոգելից ըմպելիքներից և խաղաթղթերից այն պայմանով, որ դա միաժամանակ կը գործադրվի այդ առարկաների ներմուծման վերաբերմամբ և այլ պետութիւնների կողմից, որքան դա վերաբերվում է մենաշնորհ կազմող առարկաների ներմուծմանը:

Համաձայնութեան եօթերորդ յօդուածն ընդունում է, որ Թիւրքաց կառավարութիւնը րէգալիաների իրաւունք ունի պօստային հիմնարկութիւնների ծառայութեան վերաբերմամբ: Աւստրօ Ունգարիան պարտաւորվում է վերացնել բոլոր կայսերական հիմնարկութիւնները, որոնք գործում են այժմ այն տեղերում, ուր չը կան ուրիշ արտասահմանեան պօստային բաժանմունքներ, իսկ որտեղ կան՝ վերացնել նրանց այն ժամանակ, երբ ուրիշ պետութիւնները կը վերացնեն այդ հիմնարկութիւնները:

Ութերորդ յօդ. Աւստրօ-Ունգարիան յայտնում է իր համաձայնութիւնը լիակատար և անկեղծ աջակցութիւն ցոյց տալ Բ. Դրանը կապիտուլիացիաների ռէժիմը վերացնելու հարցում:

Իններորդ յօդուածում մտնացոյց է անվում, որ վաւերացումների փոխանակութիւնը, որ րօպէում արձանագրութիւնը իր ույժի մէջ կը մտնի, տեղի կունենայ Կ. Պօլսում երկու ամսից ոչ ուշ: (Հ. Գ.)

Կ. Պօլիս, 14 փետրվարի

Թիւրքական լրագիրների տեղեկութիւնների համաձայն, մեծ վէզիրը

երէկ, Աւստրիայի հետ համաձայնութեան արձանագրութիւնը ստորագրելուց յետոյ իր մօտ կանչեց [illegible] (Հ. Գ.)

Վիեննա, 14 փետրվարի

[illegible] (Հ. Գ.)

Վիեննա, 14 փետրվարի

Ամբողջ մամուլը [illegible] (Հ. Գ.)

Կ. Պոլիս, 14 փետրվարի

[illegible] կոտը և յայտնեցին, որ վաղվանից աշխատանքի կը ձեռնարկեն։ (Հ. Գ.)

—

Վիեննա, 14 փետրվարի

«Ֆրեմդենբլատը» աւստրո-թիւրքական համաձայնութեան առիթով գրում է. «Այս օրը Աւստրո-Ունգարիայի և եւրոպական արեւելքի պատմութեան մէջ կը յիշատակվի ինչպէս մի նշանաւոր ակտի օր, որովհետև աջողվեց խաղաղութեան ու բարեկամութեան նոր դարագլուխ սկսել Աւստրո-Ունգարիայի և Թիւրքիայի միջև։ Երկու կողմերն էլ բանակցութիւնները վերջացնում են լիակատար գոհունակութեան զգացմունքով, առանց վնասի այս և այն կողմի համար»։ (Հ. Գ.)

ՍԵՐԲԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Բելգրադ, 13 փետրվարի

Մինիստր նախագահ Նովակովիչը սկուպշչինայում արտասանեց հետեւեալ ճառը. «Պարոններ, պատիւ ունեմ կանգնել պարլամենտի առաջ իբր գլուխ այնպիսի մի կաբինետի, որ կազմված չէ այն սովորական հիմունքներով, որոնցով կազմվում են կաբինետները խաղաղ ժամանակ։ Բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնների անդամներից կազմված կաբինետը երեւան է եկել այնպիսի հանգամանքներից, որոնք մեզանից պահանջում են ներքին քաղաքականութեան մէջ միաբանութեան կատարեալ ապացոյց, որպէսզի սերբիական կառավարութիւնը կարողանայ ունենալ բոլոր անհրաժեշտ ոյժերը դրսից սպառնացող վտանգից պաշտպանվելու համար։ Այն միակ իրաւունքը, որը մինչև այսօր եղել է Սերբիայի գոյութեան և զարգացման հիմքը և որը ճանաչվել է բոլոր միջազգային դաշնագրերով, ներկայ բոպէին, ըստ երևոյթին, պետութիւններից մէկը ցանկանում է ոչնչացնել։ Սերբիայի պարլամենտը արդէն ձևակերպել է Սերբիայի քաղաքական ծրագիրը, որը հաւանութիւն է գտել ամբողջ երկրում։ Ծրագրում յիշատակված ձգտումները և այն իրաւունքը, որի վրա հիմնված է ծրագիրը, բացատրված են Եւրոպայի առաջ, որը միայն կարող է քննադատել նրա օրինականութիւնը։ Սերբիական նոր կառավարութիւնը կանգնած է ձեր առաջ որպէս ապացոյց այն բանի, թէ ինչ աստիճան ժողովուրդը ընդունում է, որ ազգային հարցը նրա կեանքի հարցն է և առանց նրա համաձայնութեան չէ կարող վճռվել։ Այս բանը հաստատվում է մի ուրիշ փաստով. սերբ ժողովուրդը աւելի շուտ կը զոհէ իր վերջին զաւակներին, քան թէ կը խեղդէ ազգային զգացմունքը։ Այդպիսով արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ հարցերը սերբիական պարլամենտի առաջ ներկայանում են առաջին կարգում։ Կառավարութիւնը վճռականապէս որոշել է ապահովել սերբիական սահմանադրութիւնը և երկրի օրէնքի առաջ քաղաքացիների հաւասարութիւնը երաշխաւորել։ Միաժամանակ կառավարութիւնը կոչ է ուղղում սերբերի ազգասիրութեանն և նրանց հրաւիրում է օժանդակել կառավարութեան ծրագիրների իրագործմանը։ Նրանք այդ կանեն, յարգելով այն օրէնքներն ու հիմնարկութիւնները, որոնք ներկայանում են ինչպէս հիմունք սերբիական հասարակութեան, իբրև մեր երկրի պարծանքը։ Ներկայ վայրկեանում այդ է միակ ձևը հայրենիքին ծառայելու և նրա համար ապահովելու լաւագոյն ապագայ։ Օգտվելով գահի լիակատար վստահութիւնից, մենք համոզված ենք, պարոնայք պատգամաւորներ, որ ձեր կողմից կը գտնենք խրախուսանք և հայրենասիրական աջակցութիւն։ Ոգևորվենք մենք մեր իրաւունքի զգացմունքով և նախորդների սրբազան տրադիցիաների գիտակցութեամբ, պարտաւորվենք ամենքս մինչև վերջինը մեր պաշտած հայրենիքի դարաւոր ժառանգութիւնը և կենսական շահերը պաշտպանելու համար»։ (Հ. Գ.)

—

Վիեննա, 14 փետրվարի

Ամբողջ մամուլը ողջունում է Նովակովիչի ճառի չափաւոր տոնը և խորհուրդ է տալիս Սերբիային՝ բանակցութիւն սկսել Աւստրո-Ունգարիայի հետ։ (Հ. Գ.)

—

Բերլին, 15 փետրվարի

«Նորդ-Դեօյչե-Ալ.-Ցայտ.»-ը գրում է. «Ոչ թէ Աւստրո-Ունգարիան, այլ Սերբիան է սպառնում խաղաղութեան։ Այդ պատճառով մեծ պետութիւնները հիմք չունեն Վիեննայում քայլեր անել յանուն խաղաղութեան։ Անհրաժեշտ է ցոյց տալ Սերբիային այն օրհասական հետևանքները, որոնք կարող են առաջ գալ նրա գործելակերպից։

«Մեծ պետութիւնները, ի թիւս որոնց Ռուսաստանը, համաձայն Հաւասի տեղեկութեան, համաձայնել են սկզբունքով բարեկամական առաջարկութիւններ անել Սերբիային, որպէսզի համոզեն նրան՝ չը պնդել տերրիտորիալ վարձատրութեան վրա։ Պէտք է յուսալ, որ Սերբիան կանսայ խելացիութեան ձայնին։ Մենք շարունակում ենք յուսալ դրան, թէև այսօր էլ մասամբ պատերազմական տեղեկութիւններ են տարածվում»։ (Հ. Գ.)

—

Բելգրադ, 14 փետրվարի

«Պոլիտիկա» լրագրի տեղեկութիւնների համաձայն, սկուպշչինայի ֆինանսական մասնաժողովը ընդունեց զինուորական մինիստրութեան պահանջած բոլոր գումարները։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պոլիս, 14 փետրվարի

«Թանինը» հերքում է այն լուրը, իբր Սերբիան մտադիր է գրաւել Նովո-Բազարի սանջակը, և կարծում է, որ պատերազմի հաւանականութիւնը Աւստրիայի և Սերբիայի միջև մեծ պետութիւնների միջամտութեան շնորհիւ չքացաւ։ (Հ. Գ.)

—

Բերլին, 14 փետրվարի

Մամուլը բաւականութեամբ ընդգծում է, որ Ռուսաստանը նախազգուշութիւն պահպանեց Բելգրադում միջամտելու հարցում, և յոյս է յայտնում, որ դրութիւնը վերջնականապէս կը պարզվի, երբ յետագայ բանակցութիւններով կորոշվեն Բելգրադում անվերջ առաջադրութիւնների էութիւնը և ձևը։ (Հ. Գ.)

—

Բերլին, 13 փետրվարի

Մամուլը շարունակում է քննադատել բալկանեան ճգնաժամը։ Ռուսաստանի դէպի նա ունեցած յարաբերութեան մասին լրագիրները խօսում են մեղմ կերպով։ Յաճախ դժգոհութեան ձայներ են լսվում այն առիթով, թէ ինչպէս է խօսում աւստրո-ունգարական մամուլը Սերբիայի մասին։ «Բերզէն Ցայտունգը» ասում է. «Վիեննայում չը պէտք է մոլորութեանց մէջ ընկնեն չափազանցութիւններով, Ռուսաստանին վերագրելով ամեն տեսակ մութ ինտրիգներ։ Խելացի չէ սպասել Ռուսաստանի ձեռներէց քաղաքականութիւնից, որ նա Սերբիայի պատճառով կոնֆլիկտ կառաջացնէ»։ «Բերլիներ Տագէբլատը» հաղորդում է, որ Վիեննայում առաջարկված միջամտութիւնը նպատակ ունէր միայն Աւստրիայից տեղեկութիւններ ստանալ, թէ արդեօք սա ինչպիսի տնտեսական վարձատրութիւններ է առաջարկում Սերբիային։ (Հ. Գ.)

—

Կեօլն, 13 փետրվարի

«Կեօլնիշէ Ցայտունգին» Բերլինից հաղորդում են, որ լաւատեղեակ շրջանների կարծիքով հիմք չը կայ չափազանց վտանգների։ Անվիճելի է, որ իրերի դրութիւնը դեռևս անյայտ է և այդպէս էլ կը մնայ, մինչև խաղաղութեան համար գործող պետութիւններին կաջողվի Պետերբուրգին համոզել, որ Ռուսաստանը պէտք է յայտարարէ Բելգրադում, որ պատերազմի դէպքում Սերբիան ոչ ուղղակի և ոչ էլ անուղղակի կերպով օգնութիւն չի ստանայ Ռուսաստանից։ Ուստի և, նախ և առաջ կարևոր է սպասել այն որոշումներին, որ կընդունէ Ռուսաստանը։ (Հ. Գ.)

—

Բերլին, 14 փետրվարի

Վօլֆը հերքում է, իբրև բոլորովին մտացածին, «Մատէնի» այն տեղեկութիւնը, իբր Բիւլօվը կառավարական բլոկի կուսակցութեան լիդէրների ժողովում չափազանց լուրջ կերպով է խօսել իրերի այժմեան դրութեան մասին արտաքին քաղաքականութեան նկատմամբ և իբր ասել է, թէ երբ Ռուսաստանը զէնքով կօգնէ Սերբիային, Գերմանիան կը յարձակվէ Ռուսաստանի վրա։ (Հ. Գ.)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Լօնդօն, 13 փետրվարի

Թէհրանից Րէյտերին հաղորդում են Թաւրիզից ստացած հեռագրի համաձայն, որ շահի զօրքերի մօտենալը դէպի քաղաք ամեն կողմից կանգնեցրել են։ Յարձակվողները կորուստներով յետ նահանջեցին։ (Հ. Գ.)

—

Թէհրան, 15 փետրվարի

Չափազանց գրգռիչ տեղեկութիւններ են ստացվում Րաշտից, ուր յեղափոխականները ռուսական ճանապարհի վրա ամրութիւններ են կառուցանում և ականներ են դնում զօրքերի գալուստը խանգարելու նպատակով։

Համարեա դադարած մարդատար և ապրանքատար երթևեկութիւնը մեծ վնասներ է պատճառում ռուսաց երկաթուղագծին և առևտրին։ Կառավարութիւնը անզօր է անիշխանութիւնը ճնշելու։ Ազգայնականութիւնից նահանգապետ ընտրված սիպէհսարը նոյնպէս չէ կարող կռիւ մղել մի շարք անջատմանների դէմ, որոնք իրանց ձեռքն են ձգել իշխանութիւնը և ազգայնականութիւնից դրամներ են ժողովում սահմանադրութիւնը և մայրաքաղաքը պաշտպանելու համար։

Մշտական գործադուլներից ուժասպառ եղած և վաղվան օրվան չը հաւատացող ազգաբնակութիւնը պաշտպանութիւն է որոնում օտարազգի միսիաներում։ Ռուսական միսիային մօտ գտնվող թաղերի պատգամաւորութիւնը խնդրում է ընդունել իրանց իր հովանաւորութեան ներքոյ և պաշտպանել երկու կողմերի բռնութիւններից։

Թաւրիզի և Սպահանի դէպքերը նըսեմանում են այս բոլորի առաջ։ Թըռուցիկներ են տարածվում, որոնցով սպառնալիք է ուղղվում, որ քաղաքը պէտք է ամբոխվի։ (Հ. Գ.)

—

Թաւրիզ, 14 փետրվարի

Երէկվայ ամբոխութիւնը, որ տեւեց մինչև երեկոյ, ոչնչացրեց յեղափոխականների պատնէշները և ուրիշ հետևանքներ չունեցաւ։

Այսօր հանգիստ է։ (Հ. Գ.)

—

Լօնդօն, 14 փետրվարի

«Դէյլի-Քրօնիկլ» լրագրին Թաւրիզից հաղորդում են. «Շահի զօրքերին վտանգ է սպառնում հարաւ-արևելքից, որովհետև Մուզաֆֆէր-խանը, որ նացիօնալիստների պարագլուխներից մին է, 200 մարդով մտնելով Ղազվին, կտրել է էյն-ուդ-Դովլէին Թէհրանից։ Րուֆանար և Մէնջիլ գիւղերը, որոնք գտնվում են Րաշտից վաթսուն մղոն հեռաւորութեան վրա, անձնատուր եղան նացիօնալիստներին»։

«Թայմսին» հաղորդում են Թեհրանից փետրվ. 13-ին. «Հինգշաբթի օրը մի քանի կռիւներ տեղի ունեցան Թաւրիզի մօտերը։ Նացիօնալիստների ամրութիւնների վերցնելը գուցէ ամբողջովին դրութիւնը փոխէր, բայց Թաւրիզից ստացված տեղեկութիւնները վկայում են, որ Թաւրիզը կարող է դիմադրել յարձակմանը։ (Հ. Գ.)

—

Լօնդօն, 14 փետրվարի

«Թայմսի» թղթակիցը Թէհրանից փետրվարի 12-ին հեռագրում է, որ նա ունկնդրութեան ընդունվեց շահից և այն տպաւորութիւնն ստացաւ, որ շահը հազիւ թէ ընդունէ Անգլիայի և Ռուսաստանի կողմից նախագծվող առաջարկութիւնները։ Քանի կառավարութիւնը տենդով հետամուտ է միջոցներ ձեռք բերելու աշխատանքներին, օրէ-ցօր անհաւատալի է դառնում, թէ շահին կարելի է համոզել զիջումներ անել, որոնք նրա կարծիքով երկրի համար օրհասական կը լինեն։ (Հ. Գ.)

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Կ. Պոլիս, 14 փետրվարի

Պաշտօնական լրագրում տպագրված է այն հաղորդագրութիւնը, թէ կառավարութիւնը հաստատ տեղեկութիւններ է ստացել, որ մօտ օրերս հասարակական վայրերում պատրաստված են մեծ միտինգներ, որոնց քննադատութեան նիւթեր լինելու են՝ խախտել այն միաբանութիւնը, որ կայացել է սահմանադրութիւն մուծած օրից հպատակների զանազան դասակարգերի միջև։ Ժողովների իրաւունքի համար օրէնք գոյութիւն չունի, կառավարութիւնը այս հանգամանքի վերաբերեալ չունի սահմանադրական միջոցներ, այլ միայն նախապատրաստում է համապատասխան օրինագիծ հասարակական կարգը ապահովելու մասին։ Ներկայումս որոշված է, որ իւրաքանչիւր համախմբ. մասին ոստիկանութիւնը պէտք է տեղեկութիւն ունենայ 24 ժամ առաջ, հակառակ դէպքում ժողովը չի թոյլատրվի։

«Սաբահ» լրագրի ասելով՝ գլխաւոր շտաբի կառավարչի օգնական Սալիմ-փաշան նշանակված է Ադրիանուպօլսի երկրորդ զօրաբանակի զօրավար։

«Թանինի» ասելով՝ մինիստր Իզվոլսկին պաշտօնապէս հաղորդել է դեսպան Թուրխան-փաշային, որ նա պատրաստվում է միաձուլել ռուսաց առաջարկութիւնները թիւրքական առաջարկների հետ և մշակվում է համապատասխան ծրագիր։ «Իկդամի» լուրերի համաձայն, արտաքին գործերի մինիստրութեան աստիճանաւորը այսօր մեկնում է Պետերբուրգ՝ այս առիթով Պետերբուրգում սպասվող Րիֆադ-փաշայի խորհրդակցութիւններին մասնակցելու համար։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պոլիս, 15 փետրվարի

Պատգամաւորների պալատը ընդունեց Բաղդադի երկաթուղու պայմանագրի մասին կառավարութեան տըւած բացատրութիւնները։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պոլիս, 15 փետրվարի

Հեռագրով հաղորդում են, որ Երուսաղէմում և նրա շրջակայքում տեղի են ունեցել արիւնահեղ ընդհարումներ արաբների և յոյների միջև պատրիարքի պատճառով։ Բոլոր հանգամանքներից երևում է, որ դրութիւնը կրիտիքական է։ (Հ. Գ.)

—

Կ. Պոլիս, 15 փետրվարի

Բոլոր բեռնակիրները աշխատանքի կպան, իսկ բեռնատուները բեռնակիրներին ստիպում են աշխատանքից հրաժարվել։ (Հ. Գ.)

—

Վիեննա, 15 փետրվարի

Ժամանեց թիւրքական արտաքին գործերի մինիստր Րիֆադ փաշան։ (Հ. Գ.)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Պետերբուրգ, 14 փետրվարի

Դումայի անդամ Միլիւկօվը երէկ, Պետական Դումայում արտասանած ճառով յայտնեց, որ մինիստրների խորհրդի նախագահ Ստօլիպինը 1906 թ. յունիսին նրա հետ նախնական բանակցութիւն էր վարում կադետական մինիստրութիւն կազմելու մասին։

Այս յայտարարութիւնը իրականութեանը չէ համապատասխանում. մինիստրների խորհրդի նախագահը ոչ մի, նոյն իսկ նախնական բանակցութիւններ կադետական մինիստրութիւն կազմելու կամ սահմ.-ռամկավարների կուսակցութեան անդամներին մինիստրական պորտֆէլներ առաջարկելու մասին Միլիւկօվի հետ չէ վարել։ 1906 թ. յունիսին Միլիւկօվը հրաւիրվեց ներքին գործերի մինիստր Ստօլիպինի մօտ, համաձայն Բարձրագոյն կարգադրութեան, բացառապէս պարզելու այդ ժամանակ Դումայում գերակշռող սահմանադիր-դեմօկրատական կուսակցութեան պլանները և ցանկութիւնները։ Մինիստրի հետ խօսակցելու ժամանակ Դումայի անդամ Միլիւկօվը մանրամասն պարզեց իր հայեացքը իրերի դրութեան մասին և վճռականապէս յայտնեց, որ միակ ելակէտ հանդիսանում է կադետական մինիստրութիւն կազմելը, ըստ որում անգամ կօալիցիօն մինիստրութիւնը թերևս փրկէ երկիրը։ Այս խօսակցութիւնը անմիջապէս զեկուցվեց Նորին Մեծութեան ներքին գործերի մինիստրի եզրակացութեան հետ, որ սահմ.-ռամկավար կուսակցութեան ցանկութիւնների իրագործումը կարող է միայն կործանաբեր լինել Ռուսաստանի շահերի համար, որպիսի եզրակացութիւնը Նորին Մեծութիւնը հէնց այն ժամանակ ամբողջովին ընդունեց։ (Հ. Գ.)

—

Բերլին, 13 փետրվարի

Կայսրը ֆօն-Շէնի ներկայութեամբ ընդունեց ֆրանսիական դեսպան Կամբօնին։ Ընդունելութիւնից յետոյ ֆօն-Շէնը և Կամբօնը կայսեր կողմից նախաճաշի հրաւիրվեցին։ (Հ. Գ.)

—

Բերլին, 13 փետրվարի

Կամբօնի ունեցած մասնաւոր տեսակցութիւնը կայսեր մօտ նպատակ ունէր Վիլհէլմին՝ ֆրանսիական հասարակապետութեան նախագահի անունից յայտնել անկեղծ գոհացում, Մարօկկօյի գործերի վերաբերմամբ ֆրանս-գերմանական դաշնադրութեան առիթով։

Պետական կանցլերը ընդունեց պարլամենտական կուսակցութիւնների գլխաւորներին, որոնք բլօկ են կազմել ֆինանսական բարեփոխութեան մասին մասնաւոր կերպով խորհրդակցելու համար։ Կենտրոնի գլխաւորը հրաւիրված չէր խորհրդակցութեան։ (Հ. Գ.)

—

Բերլին, 13 փետրվարի

Պետերբուրգի Հեռագրական Գործակալութեան թղթակցի արած ստուգութիւններին, արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ այն մասին, թէ արդեօք մինիստրութիւնը օտարերկրեայ մամուլի ներկայացուցիչներին յայտնել է, իբր Ռուսաստանի քաղաքականութիւնը վտանգաւոր է խաղաղութեան համար, մինիստրութիւնը յայտնեց, որ ոչ մի տեղեակ անձն այդպիսի կարծիքներ չէ յայտնել։ (Հ. Գ.)

—

Բերլին, 13 փետրվարի

Րէյխստագ։ Երէկվայ սաք վիճաբանութիւններից յետոյ տեղի ունեցաւ անուանական ձայնատւութիւն լեհերի առաջարկութեան վերաբերեալ, որի նպատակն է օրէնք մտցնել լեհերի համար հողային սեփականութիւն ձեռք բերելու ազատութեան մասին։ Առաջարկութիւնը ընդունվեց երրորդ ընթերցման ժամանակ 189 ձայնի մեծամասնութեամբ ընդդէմ 132-ի, աջակողմեանների սուլոցների ներքոյ։ (Հ. Գ.)

—

Վիեննա, 15 փետրվարի

Կայսրի հրովարտակով բէյխսրատը գումարվելու է փետր. 25-ին։ (Հ. Գ.)

—

Վիեննա, 15 փետրվարի

Թիւրքաց արտաքին գործերի մինիստր Րիֆադ փաշան «Նէյէ-Ֆրէյէ-Պրեսսէի» թղթակցին յայտնեց, որ նա յոյս ունի Պետերբուրգ այցելելով արագացնել թիւրք-բուլղարական համաձայնութիւնը ռուսական և թիւրքական առաջարկութիւնները համաձայնեցնելու հողի վրա։ Ընդհանուր դրութիւնը մինիստրը այժմ աւելի աջողակ է գտնում։ Պետերբուրգից Րիֆադ-փաշան կը վերադառնայ Պոլիս Բերլինի և Վիեննայի վրայով։

Մամուլը քննում է պաշտօնական այն անսպասելի տեղեկութիւնը, որ սպասվող 220 միլիօն աւստրիական գանձատան թղթերի հրատարակութիւնը արդէն յանձնված է մի խումբ բանկերի առանց պարլամենտի թոյլտւութեան։

Լրագիրները մատնանշում են, որ ամբողջ 40 տարվայ ընթացքում այդպիսի դէպք տեղի չէ ունեցել։

Մինիստր-նախագահ Բինէրտը կոնֆերենցիայում գերմանացի պատգամաւորների հետ վկայեց, որ միջազգային դրութիւնը լաւացել է։ (Հ. Գ.)

—

Պրագա, 13 փետրվարի

«Պրագէր Տագէբլատը» զետեղել է զինուորական բարձրաստիճան անձի հետ ունեցած խօսակցութիւնը, որ հաղորդել է, թէ աւստրո-ունգարական զօրքը գտնվում է չեղած բարձրութեան վրա։ Թնդանօթաձիգ բանակը ամենալաւն է աշխարհում. մթերքակիր մասը՝ պատերազմի դէպքում յարմարեցված է թէ հարթ և թէ լեռնոտ տարածութիւնների համար։ Սպաների ցուցակները սաստիկ խիստ աչքի են անցկացվում։ Անընդունակները նշանակվում են ռազմական կէտերից դուրս կամ թէ պաշտօնաթողութեան են ենթարկվում։ Սակայն զինուորական շրջաններում, որոնք ամեն տեսակ պատերազմ համարում են չարիք, պատերազմ ցանկացող կուսակցութիւն չը կայ։ (Հ. Գ.)

—

Լօնդօն, 13 փետրվարի

Պեկինից Րէյտերին հաղորդում են. «Տաֆտին ուղղած մասնաւոր նամակում պետութեան խնամակալը պարզաբանում է իր և իր խորհրդականների վերաբերմունքը դէպի քաղաքական կարևորագոյն հարցերը։ Նամակը յոյս է տալիս, որ ռէֆօրմները լուրջ կերպով կը մտցվեն. օպիումի գործածութիւնը, որ Չինաստանի համար անպատւութիւն է, կարելի կը լինի ոչնչացնել միմիայն Միացեալ Նահանգների աջակցութեամբ։ Մանջուրիայի վերաբերմամբ նամակը յիշում է, որ ամերիկա-եապօնական համաձայնութիւնը կայացել է այդ նահանգում Չինաստանի իշխանութիւնը պաշտպանելու նպատակով, և յոյս է յայտնում, որ Ամերիկայի կողմից պաշտպանութիւն կը լինի։ Չինաստանի ու-

նեցած լաւ յարաբերութիւնները Եապոնիայի հետ, ասված է նամակում, շատ կարևոր հարցեր են կառավարութեան համար»։ (Հ. Գ.)

—

Լոնդոն, 14 փետրվարի

Զինւորական մինիստրութեան բիւջէն կազմում է 2,743,500 ֆունտ։ Հաշւելով հնդկական զօրքերին, բիւջէն ի տես ունի 804,973 զինւոր և օֆիցեր։ Զօրքի իսկական կազմը պէտք է կազմէ 680107 արդ։ (Հ. Գ.)

—

Պարիզ, 13 փետրվարի

Վախճանվեց կամրիկատուրիստ Կարան դ՛Աշը։ (Հ. Գ.)

—

Բաքու, 13 փետրվարի

Ձերբակալվեց 16-ամեայ գիմնազիստ Մամեդովը, որը մեղադրվում է վաճառական Աբրահամեանցին յափշտակելու մասնակցութեան մէջ։ Անյայտացած Գուլիեվ պատանին վերադարձաւ և ցոյց է տալիս, որ իրան գողացել էին երեք մահմեդականներ։ Քննութեամբ պարզվում է, արդեօք կեղծիք չէ այդ։ (Հ. Գ.)

—

Սակրամենտօ (Կալիֆորն. նահ.), 3 փ.

Նահանգի սենատը 28 ձայնով ընդդէմ 7-ի վճռեց առհասարակ բոլոր սփիւռքներին չը թողնել Միացեալ-Նահանգները։ (Հ. Գ.)

—

Սօֆիա, 14 փետրվարի

Բուլղարական գործակալութիւնը հաղորդում է, որ կառավարութիւնը ոչ մի այնպիսի տեղեկութիւն չունի, որ հաստատէ կամ հերքէ արտասահմանեան մամուլի հաղորդածը, թէ Բելգրադում բացել են մի դաւադրութիւն, որ ուղղված է եղել Ֆերդինանդ Թագաւորի կեանքի դէմ։ (Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍՏՕԼԻՊԻՆԻ ՃԱՌԸ ԱԶԷՖԻ ԳՈՐԾԻ ԱՌԻԹՈՎ*)

—

Նմանապէս անճիշտ են ամբիոնից հէնց հիմա հաղորդված այն լուրերը, թէ իբր մահվան դատապարտված ինչ որ մէկը այժմ Բաղումում պահպանողական բաժնի տեսուչ է։ Ես պիտի յայտնեմ, որ դա ոչ միայն սխալ է, այլ նոյնիսկ Բաղումում չը կայ պահպանողական բաժանմունք (ծիծաղ)։

Այսպիսով անհերքելի է, որ ձեռնտու չէ շարունակ անհեթեթ լուրեր տարածել կառավարութեան մասին, որովհետև այդպիսի լուրերի տարածման շնորհիւ, տէրութեանը մեղադրելով, կարելի է շատ բանի հասնել։ Օրինակ, յեղափոխութեան անկարգութիւնների պատասխանատուութիւնը կարելի է բարձել պետութեան վրա (ծափահարութիւններ աջակողմից և կենտրոնից)։ Այս ճանապարհով, պարոններ, կարելի է բոլորովին ոչնչացնել գաղտնի գործակալութիւնը, նոյնիսկ ոստիկանական դեպարտամենտը։ Այս նոտան ես նկատեցի նախորդ ճառախօսների ճառերում, տեսայ մի յոյս, իբր ինքը տէրութիւնը կարող է նպաստել ոչնչացնելու յեղափոխութեան ապագայ յաղթական գնացքի արգելքները, և Ազէֆի գործը, Ազէֆի սկանդալը, այդպիսով կը ծառայէ որպէս ad maiorem gloriam, յեղափոխութեան համար. իսկ, պարոններ, թէ որքան կործանարար է յեղափոխութեան համար այդպիսի գաղտնի գործակալութիւնը, որքան նա անհրաժեշտ է կառավարութեանը յեղափոխութեան ժամանակ, թոյլ տուէք ինձ հէնց նոյն Բակայի խօսքերով բացատրել, թոյլ տուէք հաղորդակից անել Բակայի մի քանի խորհրդածութիւնների հետ, որոնք տպված են «Былое» թերթի վերջին համարում։ Բակայը այդ համարի մէջ յայտնում է, որ երբ 1904 թւի վերջը լեհական սօցիալիստական կուսակցութեան դաւադիր-ռազմիկ խմբի մէջ մտան երկու պրովոկատորներ, խմբին համարեա մի ամբողջ տարւայ ընթացքում չաջողվեց, չը նայած ամեն ջանքերին, սպանել Վարշավայի գեներալ-նահանգապետին և երկու պրիստաւներին և ազատել մի բանտարկեալի, որով տերրորիստների բոլոր պլանները չքացան, համարեա ամբողջ խմբակը ձերբակալվեց, իսկ 1905 թւի վերջից այսպէս կոչված պրովոկատորների ռազմիկ կազմակերպութիւն այլ ևս չը կար։ Այն ժամանակ մի տարում կողոպտվեցին Օպատովի, Լիւբարտի և Մազովեցկի պետական գանձատները, որտեղից յափշտակեցին մօտ կէս միլիոն, եղան 200 հազար բուբլու էքսպրոպրիացիաներ, սպանվեցին մի գեներալ-նահանգապետ, մի գեն.-նահանգապետի օգնական, մի գնդապետ, երկու փոխ-գնդապետ, երկու պրիստաւի օգնական, 20 զինւոր, 7 ժանդարմ, 56 ոստիկան, վիրաւորվեցին 42 զինւորական, 12 ժանդարմ, 42 ոստիկաններ, ընդամենը 179 մարդ. պայթեցրին 10 ռումբ, սպանվեցին 8, վիրաւորվեցին 50 մարդ. կողոպտեցին 149 արքունական պահեստներ։ Այս տեղեկութիւնները տալիս է ոչ թէ արքունական ստատիստիկան, այլ (աղջատված)։ Կարծում եմ, որ ճշգապահ և կանոնաւոր խուզարկութիւնը պահանջնում է յանցանքների թիւը և ոչ թէ աւելացնում է։ Ցաւենայն դէպս այս բոլորից պարզ է, որ յեղափոխութեան համար ազէֆային «սկանդալից» դուրս գալու մի ելակէտ կայ, այսինքն՝ պահանջ ներկայացնել կառավարութեանը մեղադրելով նրան ծանրագին յանցանքների մէջ։

Ես, պարոններ, կարող եմ մեղադրողների անունները յայտնել։ Նրանց թիւը երեք են։ Նրանցից առաջինը հէնց նոյն Բակայն է, որի մասին ես այս բոլէիս խօսեցի։ Նախկին ֆելդշեր Միխայիլ Եֆիմովիչ Բակայը 1900 թ. անձամբ մի զեկուցագիր ներկայացրեց Եկատէրինոսլաւի պահնորդական բաժնին գործակալ մտնելու ցանկութեան մասին։ Սկզբում Եկատէրինոսլաւում նա յայտնագործեց յեղափոխական, մասամբ ռազմական կազմակերպութիւն, տպարան Ջերնիգովում, ապա յայտնագործեց Ռուսաստանի զանազան տեղերում ձերբակալված մի շարք յեղափոխականներ. դրանից յետոյ յեղափոխական կուսակցութեան մէջ տեղի ունեցաւ նրա այսպէս կոչված տապալումը։ Նա երևաց պրովոկատոր և այդ պատճառով պէտք է ուղարկվէր Վարշավա, ուր օգնում է լեհական սօցիալ-յեղափոխական կազմակերպութեան հետքերը գտնելուն, նախազգուշացնում է, որ մահափորձ է պատրաստվում գեներալ-ադիւտանտ Սկալոնի կեանքի դէմ և անգամ կեանքը վտանգի է ենթարկում այն յանցաւորին ձերբակալելու ժամանակ, որ պատրաստվում էր ռումբ նետել գեներալի վրա։

Բայց միաժամանակ պահնորդական բաժանմունքում կասկած է զարթնում Բակայի դէմ։ Բանը նրանումն է, որ իրեան հանեցին երկու կասկածելի հրէաների՝ ինչ-որ Ջիգելբերգի և Պինկէրտի, որոնք անկասկած պահնորդական բաժնի լաւատեղեակ անձերից մէկի միջոցով իմանում են այն գործերի մասին, որոնք դադարեցվելու էին՝ և ենթադրելով, թէ որոնք պիտի շուտով բանտարկութիւնից ազատվեն, սկսում են այդ մարդկանց ազգականներից խոշոր գումարներ կորզել իբր թէ նրանց ազատելու համար (ատելութեան ձայներ կենտրոնում)։ Բակայի գաղտնի առնչութիւնը այդ անձանց հետ՝ ստիպեց պահնորդական բաժնին անմիջապէս և կտրականապէս պահանջել, որ նա հրաժարական տայ, որին Բակայը փութաց հնազանդվել լուռ ու մունջ, թէև դրանից առաջ թարանձագին խնդրում էր տեղափոխել իրեան Պետերբուրգ, պատճառաբանելով թէ նա Վարշավայում մասնակցել է բազմաթիւ քաղաքական գործերի, որոնք վերջացան մահվան պատիժներով, ուստի և նա մնալը այնտեղ վտանգաւոր է։ Պաշտօնից հեռանալուց յետոյ, Բակայը իսկոյն թեքվում է յեղափոխականների կողմը, յեղափոխականների ձեռքը գաղտնի փաստաթղթեր է տալիս, բռնվում է դրանում, աքսորվում է Սիբիր, փախչում է արտասահման, գնում է Պարիզ, ուր մինչև օրս էլ պարապում է իր նախկին պաշտօնակիցների ազգանունները երևան հանելով, գաղտնի մամուլին գաղտնի փաստաթղթեր հայթայթելով և, բացի դրանից, աշխատում է յեղափոխականացնել և իր նախկին ոստիկանական ընկերներին։

Ահա, պարոններ, ռուսական յեղափոխութեան Պարիզի ականաւոր գործիչներից մէկի պատկերը։

Երկրորդ մեղադրողը Բուրցեւն է։ Նա 23 տարեկան հասակից պատկանում է «Ժողովրդական կամքի» կուսակցութեան, մեղադրվում է այդ բանում, աքսորվում է նոյնպէս Սիբիր, նոյնպէս փախչում է այնտեղից, ապրում է այնուհետև Շվեյցարիայում, Բուլղարիայում, Անգլիայում, Ֆրանսիայում։ Բուրցեւի յեղափոխական հաւատն է համատարած տերրոր, սպանութիւններ, կայսերասպանութիւններ, տերրորներ պայթուցիկ նիւթերի միջոցով։ Ահա Բուրցեւի վարդապետութիւնը, պարոններ։ Ես չեմ կամենում միայն սոսկ մեղադրանքներ կարդալ, կրկին ասում եմ, յենվում եմ բացառապէս փաստերի վրա։ Ձեզ որ ազատասէր երկիրներ համարվում են Անգլիան և Շվեյցարիան։ Այդ երկու երկիրներն էլ Բուրցեւին յանցագործ ճանաչեցին։ Անգլիայում, երբ Բուրցեւը սկսեց հրատարակել «Народовецъ» թերթը և սկսեց կայսերասպանութիւն ու տերրոր քարոզել, նա պատասխանատուութեան ենթարկվեց և 1898 թւին կենտրոնական քրէական դատարանի վճռով դատապարտվեց 18 ամսով ստիպողական աշխատանքների։ Կրելով այդ պատիժը, նա գնաց Շվեյցարիա, ուր սկըսեց հրատարակել «Կորչի Ցարը» բրօշիւրը, յետոյ իր սեփական հեղինակութեամբ «Դէպի զէնք» և անխնայութեան ու տերրորի քարոզելու համար դատական ատեանի վճռով արտաքսվեց Շվեյցարիայի սահմաններից։

Երրորդ մեղադրողը Լոպուխինն է, ոստիկանութեան դեպարտամենտի նախկին դիրեկտորը։ Ներկայումս Լոպուխինը քննութեան տակ է, մեղադրվելով սօցիալ-յեղափոխականների կուսակցութեանը պատկանելու մէջ, որ արտայայտվեց նրանով, որ նա կուսակցութեանը հաղորդեց Ազէֆի ծառայութիւնը խուզարկելու գործին։ Նախնական քննութեան փաստերը, որոնց չէ հերքում ինքը Լոպուխինը... (ձայներ ձախակողմից՝ «չէ կարելի կարդալ»)։ Ներողութիւն, ես այստեղ լսում եմ՝ «չէ կարելի կարդալ»։ Կարծում եմ, որ, իբրև կառավարութեան գլուխ կանգնած անձն, իրաւունք ունեմ քննել նախնական քննութեան փաստերը և, քանի որ այդ փաստերը դատական իշխանութիւնը չէ ճանաչել, այժմ ես կարող եմ օգտվել նրանցից և յայտնել նրանց ներկայացուցչական ժողովին (ձայներ ձախակողմից՝ «ճիշտ է»)։ Այդ պատճառով էլ ես ասում եմ, յենվելով նախնական քննութեան փաստերի վրա, որոնց չէ հերքում ինքը Լոպուխինը, որ անցեալ տարւայ աշնանը, այն ժամանակ՝ երբ նա իբր թէ պատահմամբ հանդիպել է Բուրցեւին Գերմանիայում, ապա երբ նա այցելել է նրան, Լոպուխինին, անցեալ տարւայ դեկտ. 10-ին Լոնդոնում, հիւրանոցում երեք տերրորիստներ՝ Սավինկովի, Արգունովի և Չերնովի հետ միասին,—նա հաստատել է նրանց առաջ, որ Ազէֆը ոստիկանութեան դեպարտամենտի աշխատակից էր։ Ես, պարոններ, յիշեցնում եմ այդ մասին ոչ այն պատճառով, որ գնահատեմ Լոպուխինի վարմունքը. նրան կը գնահատէ անկողմնակալ դատարանը (ձայներ ձախակողմից՝ «այդպիսի դատարան Ռուսաստանում չը կայ»)։ Եթէ կառավարութիւնը այդ գործը դատարանի չը հասցնէր, եթէ նա համբերատարութեամբ վերաբերվէր նախկին բարձր վարչական անձանց յարաբերութիւններին յեղափոխականների, տերրոր վարդապետողների, նոյնիսկ արեան տերրորի մասնակցողների հետ, դա կը նշանակէր ոչ միայն երկիւղ մերկացումներից առաջ, ոչ միայն երկչոտութիւն ճշմարտութեան լոյսի առաջ, այլ պետականութեան լիակատար խառնաշփոթութիւն (ծափահարութիւն կենտրոնում)։

Բայց ես նպատակ չունեմ բացատրելու ձեզ, պարոններ, թէ ինչու Լոպուխինը արեց այն, ինչ որ արեց։ Ինձ հարկաւոր էր իմանալ մի ուրիշ բան, այն է՝ թէ տեղեկութիւններ չունէ՞ր նա, արդեօք, իր ձեռքի տակ Ազէֆի յանցաւորութեան մասին, տերրորիստական արարքների մէջ մասնակցութիւն ունենալու մասին։

Այդ տեսակէտից ես աչքի անցրի քննութեան առարկայ դարձած նիւթերը և կարող եմ հաստատապէս ասել, որ Լոպուխինը այդպիսի տեղեկութիւններ չունէր իր ձեռքի տակ։ Նա Ազէֆի յանցանքների մասին այդ իմաստով ոչինչ չէ յայտնել յեղափոխականներին։ Ընդհակառակը յեղափոխական կուսակցութիւնների ներկայացուցիչները հաղորդել են Լոպուխինին Ազէֆի մասին, որ իբր թէ նա նոյնիսկ ակտիվ կերպով մասնակցել է Մեծ Իշխանի և ստատս-սեկրետար Պլեւէի սպանութիւններին, արքայասպանութեան նախապատրաստութիւններին։ Այդպիսով բանից երեւում է, որ տերրորի համոզված քարոզիչ յեղափոխականը մերկացնում է ոստիկանութեան դեպարտամենտի նախկին դիրեկտորի առջև իր նախկին գործակցին, չը հաղորդելով նրան միևնոյն ժամանակ ոչ մի փաստ ու հաստատութիւն այդ ասածների, որովհետև Բուրցեւը ասել է Լոպուխինին, որ իր մօտ կան մեղադրական շատ աղբիւրներ Ազէֆի դէմ, բայց հաղորդել է նրան միայն մէկը, այն է՝ Բակայի ցուցմունքների մասին, իսկ ոստիկանութեան դեպարտամենտի նախկին դիրեկտորը, այդ տեղեկութիւնների հիման վրա, վճռում է յեղափոխականներին ոստիկանութեան դեպարտամենտի նախկին աշխատակցին, որպէս թէ երկիւղ կրելով նրա ապագայ վտանգաւոր գործունէութիւնից։ Ես կարծում եմ, որ այդ տեսակ դժբաղդութեան առաջն առնելու կարող փաստերն ու տեղեկութիւնները, աւելի շուտ, տեղին են կառավարութեան ձեռքում, քան թէ տերրորիստների։ Այդ պատճառով ես վճռեցի, որ եթէ կային այդպիսի հիմունքներ, թող նրանց լուսաբանէ Լոպուխինի գործի դատավարութիւնը։ Բայց, ըստ երեւոյթին, այդ դատավարութիւնն էլ կը տայ միայն այնպիսի անհիմն մեղադրանքներ, որոնց մասին արդէն այժմ յիշում է արտասահմանեան մամուլը։

Ի՞նչ է հետեւում այդ բոլորից, պարոններ։ Առաջին եզրակացութիւնը, որի մասին ես յիշեցի, այդ այն է, որ ներկայումս ինձ մօտ չը կան ապացոյցներ մեղադրելու պաշտօնական անձանց որևէ յանցանքում կամ ապօրէն գործողութիւնների մէջ։ Այժմ ես ձեռքիս տակ չունեմ հիմունքներ մեղադրելու նաև Ազէֆին այսպէս ասած պրովոկացիայի մէջ։ Երկրորդ եզրակացութիւնը ցաւալի եզրակացութիւն է, բայց անխուսափելի. այդ այն է, որ քանի գոյութիւն ունի յեղափոխական տերրորը, պէտք է գոյութիւն ունենայ նաև ոստիկանական խուզարկութիւնը։ Ծանօթացէք, պարոններ, յեղափոխական գրականութեան հետ, կարդացէք այն տողերը, որոնցով սովորեցնում են՝ թէ ինչպէս պէտք է կռուել տերրորի միջոցով, ռումբի միջոցով, ըստ որում յանձնարարվում է գործածել գունէ ռումբեր, որպէսզի կորուստները աւելի շատ լինեն, կամ թէ նրանք լցուած լինեն մեխերով։ Ծանօթացէք արքայասպանութեան քարոզների հետ, ծանօթացէք քարոզի հետ, այն ջերմ քարոզի հետ՝ թէ անհրաժեշտ է շարունակել տերրորը, որի վերաբերեալ բանաձեւը ընդունել է յեղափոխականների կուսակցութիւնը Լոնդոնում դեռ ևս օգոստոսի 19-ին, որը այժմ ընդունել է պարիզեան յեղափոխական խմբակը ևս Ազէֆի փախուստից յետոյ արդէն,—և ասացէք, պարոններ. կարող է, արդեօք, կառավարութիւնը խղճով բաւականանալ միայն արտաքին, դրսի պահնորդութեամբ թէ նրա վրա պատասխանատուութիւն է ընկնում նաև պաշտպանել և՛ Թագաւորին, և մեզ։ Ոստիկանութիւնը բարեփոխելու հարցի առիթով կը յիշեցնեմ միայն, որ այն բոլոր պրովոկացիաները, որոնց մասին տեղեկութիւն էր ստանում կառավարութիւնը, դատաստանական քննութեան էին ենթարկվում։ Ձը որ դեռ մօտ ժամանակներս ժանդարմերիական մի օֆիցեր կալանաւորեալների բաժանմունքների է դատապարտված։ Դեռ ևս սրանից քիչ ժամանակ առաջ Կալուգայում ոստիկանական դեպարտամենտի աշխատակիցը դատաստանական պատասխանատուութեան ենթարկվեց, չը նայելով որ նա սպառնում էր, որ երևան կը հանէ միւսներ բոլոր աշխատակիցներին և բոլոր կարևոր գաղտնիքները։ Այդպէս էլ Պենզայում աշխատակիցը դատի է ենթարկված, չը նայելով որ առաջներում նա կարևոր ծառայութիւններ էր մատուցել ոստիկանական դեպարտամենտին։ Առաջ կանցնեմ, պարոններ, և կասեմ, որ թէև ներկայ դէպքում ես բարեխղճօրէն քննեցի այդ գործը և պրովոկացիայի հետքեր չը գտայ, բայց մի այդպիսի գործում զեղծումներ ու պրովոկացիա կարող են պատահել, և ի զուր են հիմնվում առաջին Դումայում արտասանած իմ ճառի վրա։ Ես այն ժամանակ ասում էի, որ կառավարութիւնը, քանի ես նրա գլխին եմ կանգնած, երբեք չի օգտվի պրովոկացիաներով, որպէս սիստեմով։ Բայց, պարոններ, այլանդակ երևոյթները միշտ էլ հնարաւոր են։ Կրկնում եմ, որ երբ կառավարութիւնը իմանում է այդ երևոյթների մասին, նա նրանց դէմ իսկոյն ռեպրեսիվ միջոցներ է գործադրում։ Ես բարձրաձայն յայտարարում եմ, որ կառավարութիւնը յանցաւոր պրովոկացիա տանել չէ կարող (ծափահար. աջակողմում)։ Բայց, պարոններ, այլանդակ երևոյթները չէ կարելի սկզբունք դարձնել, և ես պարտք եմ համարում յայտնել, որ ոստիկանութեան մարմինների շրջանում բարձր է կանգնած պատիւ, իր առած երդմանը և պարտականութեանը հաւատարիմ մնալու զգացմունքը։ Ես գիտեմ, թէ որչափ այստեղի պահնորդական բաժանմունքի ծառայողները արհամարհանքով են վերաբերվում դէպի վտանգը։ Ես յիշում եմ Սարատովի պահնորդական բաժանմունքի երկու կառավարիչներին, յիշում եմ, թէ ինչպէս նրանք պաղատանօք խնդրում էին ինձ հոգ տանել իրանց ընտանիքների մասին, երբ որ նրանց սպանելու լինեն։ Եւ նրանք երկուսն էլ մնացին գիտակցութեամբ իրանց Թագաւորի և հայրենիքի համար։ Իսկ մօտ ժամանակներս Մոսկվայում պատահած դէպքը, երբ անմարդաբնակ ամարանոցում դարան սարքվեց և այդ դարանի մէջ ընկաւ ամբողջ պահնորդախումբը, երբ տանիքից ու վերնատանից յեղափոխականները գնդակահար էին անում իւրաքանչիւրին, ով մտնում էր ամարանոցին։ Միթէ տատանումի մէջ ընկաւ գիշերը պահնորդական բաժանմունքի կառավարիչն ու իր օգնականը։ Եւ չը վազեցի՞ն նրանք հէնց գիշերը և եթ օգնելու իրանց ընկերներին։ Երկուսն էլ ծանր վիրաւորվեցին բայց չապացուցեցի՞ն, արդեօք, նրանք, որ արիութիւնն ու պատիւը նրանց համար թանգ է կեանքից։

. . . . Ես ուզում էի և պարտաւոր էի դրանով էլ վերջացնել, բայց նախորդ ճառերը ինձ համոզեցին, որ իմ եզրակացութիւններից կարող են հակառակ հասկացողութեան գալ։ Ինձ կարող են ասել այսպէս, որ Ռուսաստանում պրովոկացիա չը կայ, որ պահնորդութիւնը ապահովում է կարգը և ռուս քաղաքացին պէտք է համարվի քաղաքացիներից ամենաբաղդաւորը (ծիծաղ ձախակողմում)։ Ներկայ ժամանակներում այդպէս հեշտ կերպով են խեղաթիւրում մեր ներքին քաղաքականութեան նպատակներն ու խնդիրները, որ թերևս այդպիսի եզրակացութիւն կարող էլ է լինել։ Բայց ես կարծում եմ, որ խօսեմ մեծամասնութեան համար մեր ներքին խնդիրները պէտք է լինեին թէ պարզ և թէ հասկանալի։ Դժբաղդաբար հանել նրանց, գնալ դէպի նրանց հարկադրված պիտի լինենք ռումբով և բրաունինգով։ Մեր ամբողջ ոստիկանական սիստեմը, յեղափոխութեան ուժիչ ախտի դէմ կռւելու համար սպառվող ամբողջ աշխատանքն ու ոյժը ի հարկէ նպատակ չէ, այլ միջոց՝ հնարաւորութիւն տալու ապրելու և աշխատելու համար, հնարաւորութիւն տալու օրէնսդրութեամբ զբաղվելու։ Այո, պարոններ, օրէնսդրութեամբ զբաղվելու, որովհետև օրէնսդիր հաստատութեան վրա ևս փորձեր եղան ռումբեր նետելու։ Իսկ այնտեղ, ուր ապացոյցը, արգումենտը, ռումբն է, այնտեղ, ի հարկէ, բնական պատասխանը պիտի լինի պատժել անխնայ և բարեխիղճ, մեղմացնել մեր կեանքը ոչ թէ վերացնելով պատիժը, ոչ թէ դիւրութիւն տալով չարիք գործելու հնարաւորութեանը, այլ ահագին ներքին աշխատանք կատարելով։ Դադրած, ցաւատանջ ժողովրդական մարմինը չէ՞ որ պահանջում է կազդուրում։ Անհրաժեշտ է վերաշինել կեանքը, անհրաժեշտ է սկսել նրան ստորին մասերից։ Եւ այն ժամանակ, ի հարկէ, ինքնըստինքեան կը վերանան նաև բացառիկ դրութիւնները և բացառիկ պատիժները։ Մի կարծէք, պարոններ, որ բաւական է դանդաղօրէն առաջացող Ռուսաստանը ներկել ամեն տեսակ ազատութիւնների կարմրութիւններով—և նա կառողջանայ։ Ռուսաստանի առողջացման ուղին ցոյց է տրված Գահի բարձրութիւնից, և ձեզ վրա ահագին աշխատանք է դրված ի կատար ածել այդ խնդիրները։ Մենք, կառավարութիւնը, պատրաստում ենք միայն փայտեղէններ, որոնք ձեզ համար դիւրացնում են շէնքի կառուցումը։ Մեր հակառակորդները մատնանիշ են անում այդ փայտեղէնների վրա, իբրև մեր պատրաստած տգեղ շէնքը, և կատաղաբար յարձակվում են հարուածելու նրա հիմքը,—և այդ փայտեղէնները անխուսափելիօրէն կը փլվեն և, կարող է պատահել, մեզ էլ խեղդաման անեն իրանց փլատակների տակ։ Բայց թող այդպէս լինի, թող լինի միայն այն ժամանակ, երբ նրանց կործանումների տակից արդէն տեսանելի կը լինի, գոնէ իր գլխաւոր ուրուագծով, վերանորոգված, ազատ—այդ խօսքի ամենալաւ իմաստով—շէնքը, զերծ չքաւորութիւնից, տգիտութիւնից և իրաւազրկութիւնից, նուիրված, իբրև մի մարդ, իր, Ռուսաստանի, Թագաւորին (աղմկալի ծափահարութիւններ աջակողմում և կենտրոնում)։ Եւ այդ ժամանակը, պարոններ, մօտենում է արդէն, և նա կը գայ չը նայելով ոչ մի մերկացումի, որովհետև մեր կողմն է ոչ միայն ոյժը, այլ և մեր կողմն է արդարութիւնը (ծափահարութիւն աջակողմում և կենտրոնում)։ (Հ. Գ.)

*) Տես «Մշակ» 32.

ԱԶԷՖԻ ԳՈՐԾԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅՈՒՄ *)

(Հեռագրով)

—

Պետերբուրգ, 13 փետրվարի

5-րդ նիստը բաց է առ. ժամը 11 և 7 րոպէին։ Նախագահում է իշխ. Վոլկոնսկին։

Սօկոլօվ 2-րդը ասում է, որ «խաղաղ վերանորոգչականների ֆրակցիան չը գոհացաւ կառավարութեան յայտարարութիւններով, որովհետև նրանք չը ցրեցին կասկածները և չեն խափանում այն ամեն տեսակ քաղաքական հեռանկարները, որ գծում են մեր առաջ պ. պ. Ազէֆները։ Մինիստրների խորհրդի նախագահը հարցը քննեց ոչ թէ պետական, այլ վարչական տեսակէտից. նա իր ճառը վերջացրեց գեղեցիկ պատկերով կենտրոնի և աջակողմեանների խլացուցիչ ծափահարութիւնների տակ։ Բայց ովքե՞ր են խոստացված ազատութեան հրաշալի տաճարը կառուցանողները։ Մինիստրների խորհրդի նախագահը ասաց, թէ դրանք Ազէֆներ, Բակայներ և Լոպուխիններ են,—մի շարք լեգէոններ։ Բայց այդ գործիչները պետական խնդիրները և շինարարական արհեստը հասկանալու համար ընդունակ են միմիայն բանտեր և կախաղաններ հաստատել, որոնց վրա է մինչև օրս ամեն բան կատարվում»... (Ծափահարութիւն ձախակողմում)։

Դզիւբինսկին մինիստրների խորհրդի նախագահի ճառը համարում է անբաւարարեցուցիչ աշխատաւորականների համար, որովհետև այդ ճառը, հռետորի կարծիքով, չը պատասխանեց հարցապնդումին։ Աշխատաւորականները, Ազէֆի պրովոկատորական գործունէութիւնը հաստատված ընդունելով, պահանջում են բացարձակօրէն քննել ազէֆեան գործը կենդանի մնացած վկաներ՝ Սազոնովին, Գոցին և միւսներին հարցաքննելով։ Այդօրինակ բացարձակ քննութեան համար մի ճանապարհ կայ՝ հաստատել պարլամենտական քննիչ յանձնաժողով։

Ի հաստատութիւն Ազէֆի պրովոկատորական գործունէութեան, հռետորը կարդում է սօցիալ-յեղափոխականների կուսակցութեան իրան ուղարկած լրացուցիչ նամակը, որ վկայում է, որ աջակողմեան և ձախակողմեան մամուլի այն տեղեկութիւնները, իբր կուսակցութիւնը և նրա տեղական մարմինները ժամանակաւորապէս լուծվել են, կեղծիք են. մինչև կուսակցութեան համագումարը՝ կենտրոնական կոմիտէտը առաջվայ նման կատարում է իր պարտականութիւնները։ Ձևական դատարան Ազէֆի համար չը կայացաւ նրա փախուստի պատճառով։ Ստօլիպինին սպանելու գործի պատրաստութիւնները յանձնված էին Ազէֆին, որովհետև կենտրոնական կոմիտէտը առաջին Դումայի արձակումից յետոյ փոխեց տերրորը դադարեցնելու մասին սկզբում կայացրած իր որոշումը։ Կայսրի դէմ մահափորձ կատարելու կազմակերպումը սկսվեց 1907 թ. ամառվանից։ Այդ շրջանում տեղի ունեցան կայսերասպանութեան մի քանի անյաջող փորձեր, որոնց ղեկավարն էր Ազէֆը։ Այդ մահափորձերի մասնակցողներին կառավարութիւնը երևան չէ հանել։ Ազէֆը ամեն ջանք գործ էր դնում, որպէսզի այդ փորձերը աջողութեամբ պսակվեն։ Անյաջողութիւնները պէտք է վերագրել պատահական հանգամանքների։

Իր կարդացած փաստաթուղթը Դզիւբինսկին այն համոզման է բերում, որ «բիւրոկրատական կազմը մեղաւոր է նրանում, որ չէ կարողանում առանց պրովոկատորութեան և մատնութեան եօլա գնալ, բայց բիւրոկրատական այդ հարստահարութիւնից

*) Տես «Մշակ» № 32.

երկիրը կապատվի, որովհետև այդպէս է,— ասում հռետորը,—կամենում ռուս ժողովուրդը»։

Ծուկօվսկին գտնում է, որ «դումայական դահլիճի արտաքին տեսքը ապացուցանում է, որ Ազէֆի գործի հետաքրքրութիւնը ընկաւ։ Անկասկած, այստեղ հետաքրքրութիւնը կենտրոնանում է մինիստրների խորհրդի նախագահի ճառի վրա։ Ըստ էութեան անհնարին է գաղտնի գործերում որոշել, թէ որտեղ է վերջանում կազմակերպութիւնների մասնակցութիւնը և որտեղից է սկսվում յանցագործութիւնների մէջ ունեցած մասնակցութիւնը»։ Կանոնաւոր ընդունելով Ազէֆի գործի փաստական կողմը մինիստր-պրեմիէրի բացայայտութիւնը, հռետորը բայց և այնպէս նրանում տեսնում է ընդհանուրին յայտնի երևոյթի մի մասնակի դէպք։

Հռետորը մանրամասն կանգ է առնում լեհական Թագաւորութեան մէջ տեղի ունեցած նման բազմաթիւ դէպքերի վրա և վերջում ասում է, որ պատճառաբանված բանաձևի մէջ պէտք է պահանջ լինի՝ վերակազմել ոստիկանութիւնը նոր հիմքերով (ծափ. կենտրոնում և ձախակողմում)։

Ժամը 12 և 58 րոպէին յայտարարվում է դադար։

Նիստը վերսկսվում է ժամը 2 և 10 րոպէին։

Գեգեչկօրին Ստօլիպինի ճառում մի շարք հակասութիւններ է տեսնում ինչպէս ձևական, այնպէս և ըստ էութեան։ Ինչպէ՞ս լռութեամբ անցրեց մինիստրների խորհրդի նախագահը Բուրցևի կարդացած Ազէֆի նամակները։ «Չէ կարելի մոռանալ, որ Ազէֆը սօցիալ-յեղափոխականների կենտրոնական կոմիտէտի անդամ էր, այդ պատճառով նրա գործունէութեան մէջ անխուսափելիօրէն պարունակվում էին երկու մօմենտ. նախ անձնական նախաձեռնութիւն այս կամ այն յեղափոխական ակտը կազմակերպելիս, երկրորդ՝ մասնակից անել մի երրորդ անձի, ուստի և մինիստրների խորհրդի նախագահի՝ պրօվօկացիայի մասին ունեցած հասկացութեամբ էլ Ազէֆը պրօվօկատոր է։

«Ազէֆի պրօվօկացիայի փաստը եզակի դէպք չէ։ Պրօվօկացիօն սիստեմը, մեր կառավարութեան ընդունակութեան կեանքի և ույժի աղբիւրն է ինքնին... Այդ սիստեմը չի վերջանայ, մինչև որ չոչնչանայ այդ անիշխանութեան գլխաւոր աղբիւրը՝ մեր դեսպոտիկ կառավարութիւնը... միայն այն ժամանակ, երբ նա կը փլվի... (բաց է թողնված) ազատութեան այդ շինութիւնը, ոչ թէ Ստօլիպինի մաքով, այլ երիտասարդ դեմօկրատիկ Ռուսաստանի մաքով...» (ծափահարութիւն ձախակողմում, սուլոց աջակողմից)։

Մակլակօվը գտնում է, որ Ազէֆի գործը մի վէճ է ինքնըստինքեան կառավարութեան և յեղափոխութեան միջև։ «Դուման այդ վէճի մէջ կողմ չէ, բայց նա այդ գործին կարող է մօտենալ պետականութեան հայեցակէտից, որի ոչ միայն պաշտպանն է հանդիսանում, այլ և ստեղծագործողը։ Դժբաղդաբար, այն արհեստական ցեղի մէջ, որով շրջապատված է Ազէֆի գործը, հազիւ թէ աջողվի պարզաբանվել դումայական դահլիճում։

«Մեզ այդ գործի մասին տեղեկութիւններ բերին երկու կողմից՝ սօցիալ-յեղափոխական կուսակցութիւնից և պահնորդական բաժնից. բայց թէ առաջին և թէ երկրորդ տեղեկութիւնները վաղօրօք աղաւաղված են. սօցիալ-յեղափոխականների կուսակցութիւնները ճիշդ չեն, որովհետև նրանք միակողմանի են. սխալ են նաև պահնորդական բաժանմունքից բղխող մերկացումները։ Ճշմարտութիւնը կարելի է իմանալ միմիայն չիտակ, անկաշառ դատարանից։ Կը ցանկայի միայն, որ Լօպուխինի գործի առիթով մեզ խոստացված այդ դատարանը լինի անկողմնապահ, անաչառ, որ նա մոռանայ դատական անկախութեան և անփոփոխելիութեան առիթով ուղղված սպառնալիքները» (ծափ. ձախակողմում)։

Անցնելով հարցաքննումին, հռետորը հարց է տալիս. «Ինչո՞ւ թէ օպպօզիցիան, թէ, կառավարութեան ներկայացուցիչները, կանգնելով միևնոյն դիրքի վրա, ընդունելով պրօվօկացիայի մեղքը, կօնկրէտ դէպքերում իրարից բաժանվում են և խօսում են տարբեր լեզուներով։ Մինիստրների խորհրդի նախագահի ճառը բացատրում է այդ գաղափարական վէհի գաղտնիքը. մենք եթէ տեսնում ենք կառավարութեան գործակալին, որ աշխատում է յանցաւոր միտքը իր վախճանին հասցնել, նրան անուանում ենք պրօվօկատոր, իսկ մինիստրների խորհրդի նախագահը նրան անուանում է միայն մատնիչ։ Բայց եթէ ռումբեր մատակարարելը, յանցանք գործելու գրգռութիւնը օրինական գործողութիւն համարենք, այն ժամանակ պրօվօկացիան ի հարկէ կը դառնայ մի բոլորովին գործնական բան, որի համար դուք երբէք ոչ մէկին չէք մեղադրի։ Միթէ կառավարութիւնը չէ տեսնում, որ խուզարկութեան նրա սիստեմը ամբողջովին հիմնված է այն բանի վրա, որ խուզարկու գործակալները օգնում են հէնց նոյն յանցանքին, որը վերջում նրանք հալածում են ու պատժում։ Հասկանում է, արդեօք, մինիստրների խորհրդի նախագահը, թէ ինչպիսի՞ սոսկալի դարձուածք տալով, պնդելով թէ Ազէֆը ժամանակաւորապէս հեռացաւ խուզարկու բաժնից, որպէս զի ձեռք բերէ յեղափոխականների վստահութիւնը։ Հասկանո՞ւմ է արդեօք նա, որ այդ ժամանակներում Ազէֆը պէտք է ոչ միայն դադարէր մատնելուց, այլ, յեղափոխականների վստահութիւնը գրաւելու համար, նաև իրանց վախճանին տանէր այն յանցանքները, որոնք չէին աջողվում։ Եթէ յեղափոխութեան պարագլուխներից մինը ոստիկանութեան դեպարտամենտի աշխատակից էր, այդ շատ ծանր է ոչ թէ կառավարութեան, այլ յեղափոխութեան համար։ Այդ դարձուածքը հրէշային է։ (Շարժում դահլիճում)։ Եթէ այդ միաբանութիւնը ցաւալի է յեղափոխութեան համար, միևնոյն ժամանակ նա ամօթաբեր է կառավարութեան համար, որովհետև եթէ հանուր յեղափոխութեան գլուխ, որի պատճառով կառավարութիւնը յետաձգում է բարենորոգումները և աւարտում է հոկտ. 17-ի մանիֆեստը, կանգնած են նրա աշխատակիցները և գործակալները, այդպիսի քաղաքականութիւնը պատւաբեր չէ (ծափ.)։

«Մինիստրների խորհրդի նախագահը լաւ գիտէր և պերճախօսութեամբ նկարագրեց երիտասարդների և օրիորդների սարսափը, որոնք գիտէին, որ նրանք գնում են դէպի յանցանք և սպանութիւն այն կառավարութեան ազդեցութեան տակ, որ կախում և աքսորում է նոյն մարդկանց, որոնց նա դրդում է յանցանք գործելու (ծափ. ձախակողմում)։ Պետականութեան տեսակէտից այդ րոպէներում կատարվում էր ինչ-որ հակաբնական բան, կատարվում էր միացում կառավարութեան ու պետութեան և յանցագործութեան միջև։

«Բայց երբ մի պետութիւն դադարում է օրէնքով վարվել, նա պետութիւն չէ այլևս, այլ աւազակախումբ։ Կառավարութիւնը այդ ժամանակ իշխանութիւն չէ, որ յենվի օրէնքի վրա, այլ մի համախմբում, թէև ոչ գաղտնի։ Երբ կատարվեց յանցանքի և կառավարութեան այդ հակաբնական դաշնակցութիւնը, մեր առաջ կառավարութիւն չը կար, մեր առաջ կանգնած էր մի աւազակախումբ, որ գերի ընկաւ մարդասպանների ձեռքը (ծափ. ձախ., սուլոց աջակողմում). այդ րոպէին կատարվեց իշխանութեան գերութիւնը։ Եւ երբ այժմ կառավարութիւնը հրահանգներ է ուղարկում նրան գերութեան մէջ պահող գործակալներին, դա ոչ թէ տիրոջ ճիչն է, այլ աննշանական հպատակի ապստամբութիւն։ Իշխանութեան այդ գերութիւնը այնպէս մեծ է, որ սարսափից մեր ներքին բովանդակ քաղաքականութեանը ընթանալ պաշտպանողութեան քաղաքականութեան ճամբից, որ նպատակ ունի կռիւ մղել օրինականութեան և ժողովրդապետութեան մթնոլորտի դէմ յանուն սեփական կամայականութեան յաղթանակի (ծափ. ձախակողմում)։ Պաշտպանողութեան ազդեցութեան ներքոյ փոխվեց և մինիստրների խորհրդի նախագահը. այժմ նա արդէն ազատութիւնը անուանում է ոչ թէ ներկայացուցչական կազմի հիմնաքար, այլ մի տեսակ արհամարհական բացագանչութիւն՝ «քաղաքական ազատութիւնների կարմրութիւն» (ծափահարութիւն ձախակողմում)։

«Ռուսաստանը աղիւսից և քարից շինված շինութիւն չէ. նա կենդանի մարմին է, որ շնչասպառ սպասում է ազատութեան։ Երկու քաղաքականութիւններ կան.—մինը՝ որ չէ վախենում երկրից և տանում է նրան դէպի ազատութիւն, միւսը՝ ուզուրպատորների (յափշտակիչների) քաղաքականութիւնն է, որ վստահութիւն չունի դէպի երկիրը, որ պաշտպանում է միայն իր շահերը։

«Ո՛չ թէ երկրի, այլ մատնիչների, ո՛չ թէ ազատութեան, այլ ճնշումների վրա է կառուցում իր յոյսերը կառավարութիւնը։ Միակ արդարացումը նրանումն է, որ ինքը չէ հասկանում, թէ ինչ է խօսում և ուր է տանում մեզ...» (բուռն, աջմկալից ծափահարութիւններ ձախակողմում)։ (Հ. Գ.)

(Կը շարունակվի)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Ժողովրդական երգիչ աշուղ Ջիվանին ահա մի ամսից աւելի է հիւանդ պառկած է անկողնում։ Նա հիւանդացել է թոքերի բորբոքումով։ Հիւանդին բժշկում են բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան և բժ. Կարապետեան։ Նիւթական սուղ դրութիւնը ստիպում է դիմել հասարակական օգնութեան։

— Շաբաթ, փետրվարի 14-ին, Թիֆլիսի կանանց մի խումբ Պետական Դումայի անդամ Գեգեչկօրիի անունով ուղարկել է հետևեալ հեռագիրը. «Խնդրում ենք ձեզ արտայայտել կանանց առաջին համառուսական համագումարի նախագահուհի տիկին Ֆիլօսօֆօվային մեր անկեղծ և սրտանց ցաւակցութիւնը մարդատեաց Պուրիշկևիչի հասցրած անօրէն վիրաւորանքի առիթով։ Թող երկար տարիներ ապրէ նրա հասարակական օգտակար գործունէութիւնը»։ Հեռագիրը ստորագրել են 150-ից աւելի կանայք։

— Շաբաթ, փետրվարի 14-ին, ցերեկվայ մօտ 2 ժ. 45 րոպէին 3 անյայտներ յարձակվեցին Գանօվսկայա փողոցով անցնող ծխախոտի գործարանատիրոջ որդի Ա. Սափարեանցի վրա և սկսեցին «մաուզերներից» կրակել։ Դժբաղդը, գլխից և կրծքից վիրաւորվելով մի քանի գնդակներով, տեղն ու տեղը սպանված ընկաւ մայթի վրա։ Չարագործները սկսեցին փախչել կրակելով դէպի իրանց ետևից ընկած քաղաքապահները։ Չարագործներից մէկը, ինչպէս երևում էր, տեղացի, փախչում էր Լերմօնտօվսկայա փողոցով դէպի Արաս-Արադսկի հրապարակը և արական 3-րդ գիմնազիայի դռան մօտ սպանվեց հետևող քաղաքապահի ձեռքով։ Չարագործներից միւս երկուսը փախչում էին Գանօվսկայա փ. դէպի Բեբուտօվսկայա փող. և, ականատեսի պատմելով, այնտեղ բաժանվեցին. մէկը փախաւ ներքև, դէպի Բեթղեհէմը, իսկ միւսը դէպի Կօջօրսկայա փողոցը և երկուսն էլ անյայտացան։ Առաջին չարագործը մինչև սպանվելը՝ կարողանում է վիրաւորել իրան հետևող քաղաքապահին ոտքից, հրացանաձգութեան ժամանակ պատահմամբ թեթև վէրք է ստացել ժամագործ Ռաբինօվիչի որդին։ Վիրաւորվածները խօսքով ուղարկվեցին հիւանդանոց։ Սպանված չարագործի մօտ գտել են մաուզեր ատրճանակ երկու փամփուշտակալներով, և բացի այդ՝ նրա մօտ գտնվել է անգագիր՝ Սարգիսօվ ազգանունով։ Դէպքից մի ժամ անց՝ բռնվել է չարագործներից մէկը, ազգով վրացի, որը թագնված է եղել Արաս-Արադսկի հրապ. գտնվող մի գինետան մէջ։

— Երէկ, ցերեկվայ ժամը 3-ին, Բէլինսկայա և Օլգինսկայա փողոցների անկիւնում գտնվող գինետանը նստած են լինում մի քանի անձեր։ Քաղաքապահ ոստիկանները կասկածելով այդ անձերին՝ մտնում են գինետուն նրանց խուզարկելու նպատակով։ Այդ ժամանակ նստածները հանում են մաուզեր ատրճանակները և սկսում կրակել ոստիկանների վրա։ Ոստիկաններից մէկը ծանր վիրաւորվում է, իսկ չարագործներից երկուսը սպանվում են տեղն ու տեղը, իսկ երկուսն էլ ձերբակալվում։ Ինչպէս կարծվում է, այդ չարագործները Մետեխի բանտից փախած 27 անձերի ընկերներից են։ Դէպքին մօտ գտնվող խանութները իշխանութեան կարգադրութեամբ կնքված են։

— Թիֆլիսում շուտափոյթ օգնութիւն հասցնելու նպատակով կազմակերպված յանձնաժողովի ժամանակաւոր անդամներ քաղաքային վարչութեան կողմից նշանակված են վարչութեան անդամ Ա. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկը և քաղաքային սանիտ.-բժշկ. տեսուչ Կ. Ն. Ստեփանեանը։

— Երէկվանից Թիֆլիսում սկսվեցին ներկայացումները և այլ զուարճութիւնները, որոնք դադարել էին մեծ պասի առաջին շաբաթվայ առիթով։

— Թիֆլիսի էլեքտրաքարշի անոնիմ ընկերութիւնը հաղորդեց քաղաքային վարչութեան, որ ներկայում արված մեծ ծախսերի պատճառով, ընկերութիւնը չէ կարող 100,000 ր. վճարել Մուխրանեան կամուրջը շինելու համար։ Քաղաքային վարչութիւնը պատասխանել է դիրեկցիային, որ վճարը մերժելը պայմանագրի խոշոր խախտումն է, որը ընկերութեան համար ցաւալի հետևանքներ կարող է առաջացնել։

— Թիֆլիսի ոստիկանապետի կարգադրութեամբ, այսուհետև նաւթը պէտք է վաճառվի գրաւանքների տակ, կշեռքով, փոխարէն թեթեղեայ ամանների, ինչպէս մինչև այժմ էր։

— Թիֆլիսի 2-րդ քաղաքամասի պրիստաւ շտաբս-կապիտան Վօլգինը նշանակվել է Գօրու գ. Բօրժօմի մասի պրիստաւ։

— Պաշտօնից արձակվում է Քութայիսի նահ. Լեչխումի գաւառի հաշտարար դատաւոր Տակայշվիլին։

— «Н. З.» յայտնում է, որ ինժեներ Սվիմօնաշվիլին Ամերիկայում մօտ օրերս ընտրվել է համալսարանական ընկերութիւնների գլխաւոր կօմիտէտի վերատեսուչ։

— Շուտով Թիֆլիս կը գայ ինժեներ Պօտերնին քաղաքային կատարելագործված սպանդանոց հաստատելու խնդրին վերջնական լուծում տալու համար։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

13 փետրվարի

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ։ Դատարանը մահվան պատժի դատապարտեց ուսահպատակ՝ իրան Կարասեվ անուանողին, իսկ միւս մասնակիցներին, բոլորը ռուսներ, դատապարտեց բանտարկման և ուղղիչ տան մինչև 12 տարով, որոնք մեղադրվում էին Կօպէնհագէնի մօտ, իր կալուածքում, մի կալուածատիրոջ վրա յարձակվելու, նրան բռնանելու և նրա կնոջը վիրաւորելու մէջ։

ՄՕՍԿՎԱ։ Գեներալ-նահանգապետը 3000 րուբլի տուգանքի ենթարկեց «Жизнь» լրագրին, կոմս Տօլստոյի «Չը կայ չարից առանց բարութեան» նամակի պատճառով։

ՕՐԵՕԼ։ Փետրվարի 11-ի երեկոյեան 12 հոգի, ատրճանակներով զինված, մտան Տելեաժէնսկիների փոխադարձ վարկի ընկերութեան գրասենեակը, Մալօարխանգելսկի գաւառում, և, կապտելով վարչութեան 10 անդամներին, կողոպտեցին դանձարկղը։ Յետոյ կապտելով տեղական կալուածատիրոջը հինգ ծառայողներին, կողոպտիչները այստեղ էլ յափշտակեցին ձեռք ընկած փողերը և ձիերով անյայտացան։

ԿԻԵՎ։ Պարզվեց, որ հարաւ-արևմտեան երկաթուղագծի վնասը ձիւնային փոթորիկներից կազմում է 700,000 րուբլի։

Զինուորական-նահանգական դատարանը, 25 օր քննելուց յետոյ, սօցիալ-յեղափոխական կուսակցութեանը պատկանելու համար 3 հոգու դատապարտեց մահվան պատժի, 23 հոգու՝ 2—8 տարով տաժանակիր աշխատանքների, 9 հոգու՝ բանտարկութեան։ Լուբէնի նախկին քաղաքագլուխ Վգեատկօվը ենթարկվեց մի տարով, առաջին Պետական Դումայի անդամ Շեմէտը չորս ամսով բանտարկութեան։

ՊԱԼՄԻ (Կալաբրիա)։ Առաւօտեան այստեղ զգացվեց ուժեղ երկրաշարժ, որին հետևեցին երկու ցնցումներ։ Ազգաբնակութիւնը դուրս վազեց փողոցները։ Մի քանի տեղերում տների պատերը ճեղքուածներ ստացան։ Մարդկային զոհեր չը կան։

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕՍԼԱՒ։ Անաջող փորձ կատարվեց կողոպտելու Եակօվլեվի պօստային բաժանմունքը։ Կան սպանվածներ և վիրաւորներ։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մ. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ
Ներքին հիւանդութիւններ
Ընդունելութիւն ամեն օր { 11—12 ժ. առաւ. 5—6 ժ. երեկ.
Վելյամինօվսկայա փող., № 10.
(օ. մ.) 100—50

Թիֆլիսից մեկնելու պատճառով
ԾԱԽՎՈՒՄ Է
ԲՕԿԱԼԷՑՆԻ ԵՒ ԱՅԼ ՏԵՍԱԿԻ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ
ունեցող
Մի շահաւէտ խանութ
Հասցէն տեղեկանալ «Մշակի» գրասենեակում։ (ու. և.) 131. 2—2

ԱՎՍԱՐԳԻՍՕՎԻ
այգին բաց է թողնում արտասահմանեան, ռուսական և կովկասեան տեսակի մրգատու ծառեր։ Կայարան ՍԿՐԱ, Անդրկով. երկ., Ավսարգիսօվին։ Կատալօգը ուղարկվում է
ՁՐԻ
(կ. հ.) 112. 10—4

Հարկաւոր է
ՄԻ ՀՄՈՒՏ ԵՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒ
ՀԱՇԻՎԱՊԱՀ
(իտալական կրկնատոմար) անտառային գործերի համար, Բաթումի շրջակայքում։ Ցանկալի է վրացերէնի ծանօթ անձնաւորութիւն։ Ցանկացողները թող դիմեն՝ Батумъ, Т|Д. Бр. Чилингиріанъ.
(ա. օ.) 134. 6—1

Առաջարկվում է հրատարակել
ԳՐԻԳՈՐ ԲԱԼԱՍԱՆԵԱՆԻ
«ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆ»
որի մէջ մտնելու են՝ I. «Սասունցի Դաւիթ», II. «Առիւծաձև Մհեր», III. «Ասլի Մելիք և Սանասար», IV. «Ռոստոմ և Սալժան», V. «Պատիկ Մհեր», VI. «Ծօճկանեցի Խուլին» և VII. «Որբիկների արցունքները» և այլն, ընդամենը շուրջ 400 էջ։ Պայմանների մասին դիմել՝ Шулаверъ, Григорію Баласанянцъ.
(օ. մ.) 122. 3—2

Մանկաբարձուհի եւ մասսաժիստ
Հ. ՍԱՆԹՈՒՐԵԱՆ-ԴԱՒԹԵԱՆՑԸ
Ընդունում է ծնունդներ և բժշկում է բժշկի խորհրդով կանացի հիւանդութիւններ, սրսկում է կանանց, տղամարդկանց և երեխաների կաշուի տակ թէ իր և թէ հիւանդների մօտ մատչելի գնով։ Գաւառացիներին տալիս դիրութիւն և խորհուրդներ կանանց հիւանդութիւնների վերաբերմամբ։
Ընդունելութիւնը ամեն օր ժամը 12—1-ը, իսկ կիրակի օրերը պատուաստում է ծաղիկ։ Հասցէն՝ Петхаинскій подъемъ № 4, д. Симонянца.
(ե. հ. կ.) 51. 50—13

Առաջին Կովկասեան Պահեստ
ՍԵՐՄԵՐԻ
ԼԱՐՃԷ
Գոյութիւն ունի 1872 թւից
№ 23, Միխայլօվսկի պր., № 23
առաջարկում է
ՍԵՐՄԵՐ
Լաւագոյն / ԶԱՆԱԶԱՆ
բանջարանոցի
ծաղիկների
խոտերի
ծառերի
(օ. մ.) 68. 10—3

Ձեռնտու պայմաններով ծախվում են հետևեալ հողերը.
1. Գօրու գաւառի Ախալքալաք գիւղում, «Սատարխնօ» կոչված տեղում՝ 66 դեսեատին 1520 ք. սաժ.—արօտատեղի և ցանքի համար.
2. Նոյն գիւղում՝ խաղողի այգի—2 դեսեատին.
3. Սանահինում և Վարնակում—205 դեսեատին.
4. Կախեթինսկայա փողոցում և Նաւթլուղում—3 դեսեատին.
5. Ղարայազում—50 դեսեատին.
Դիմել՝ Թիֆլիս, Համբարձում Տէր-Ղազարեանին, Խրխրեանի գրավաճառանոցում, Երևանեան հրապարակի վրա։
(օ. մ.) 132. 3—2

ԴԱՒԻԹ ԵՍԱՅԵԱՆ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԸ
(ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ)
Սրանով յայտնում է ի գիտութիւն իր պատուելի յաճախորդների, թէ Թիֆլիսի և թէ բոլոր գաւառների, որ իր նախկին ունեցած երկաթեղէնի խանութը, որ գտնվում էր Մանթաշեանի Շարքում (Манташевскіе Ряды), փետրվարի 1-ից 1909 թ.
ՏԵՂԱՓՈԽԵԼ Է
Վօկզալնայա փողոցը (Вокзальная улица) իր սեփական շինութեան մէջ՝ Էնֆիաճեանցի Փաբրիկայի դիմաց և պէտք է գործէ նոյն և աւելի լայն կերպով։ Յայտարարելով դրա մասին, խնդրում է բոլորից նոր պատուէրներով և հաշիւները մաքրելու համար
ԴԻՄԵԼ իր նոր խանութը։ Տելէֆօն № 437.
(շ. ե.) 129. 10—2

Ներկայ 1909 թ. յունվարից բացված է
ԿԱՇՈՒԵՂԷՆԻ
ԽԱՆՈՒԹ ԳԱՄԲՈՒՐԳ ԱՆՈՒՆՈՎ
Մ. ՏԷՐ-ԳԷՈՐԳԵԱՆՑԻ ԵՒ Յ. ԵՍԱՅԵԱՆՑԻ
Արմեանսկի բազար, № 77.
Որտեղից կարելի է ձեռք բերել ամեն տեսակ կաշուեղէն, կօշկակարի և խառազի ապրանքներ՝ չափաւոր գներով։ Խանութում կայ հմուտ վարպետ և ընդունվում են ամեն տեսակի զգատօվկաների պատուէրներ։ Առանձին ուշադրութիւն ենք դարձնում գաւառական պատուէրների վրա, որոնք կատարվում են ճշտիւ և բարեխիղճ կերպով։
(12, 17, 22) 123. 3—2

Ֆրանսիական Շոգենաւային Ընկերութիւն
«ՄԵՍՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ» — „MESSAGERIES MARITIMES"
24 փետրվարի (9-ին մարտի ըստ ն. տ.) մեկնելու է Բաթումից, երեկոյեան ժամը 5-ին, առաջնակարգ „Bosphore" շոգենաւը, հանդիպելով Տրապիզոն, Սամսօն, Կ. Պօլիս, Դարդանէլ, Զմիւռնիա, Պիրէյ, Մարսէյլ, Հավր և Լօնդօն։
Ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակները մինչև Պարիզ, Նիւ-Եօրկ և Շանխայ (Չինաստան), Հեռաւոր Արևելք գնացողների համար, կարելի է ստանալ Թիֆլիսում, պակասեցրած գներով։
Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւնների համար դիմել ընկերութեան Թիֆլիսի գործակալ պ. Վ. Յակոբեանին, նախկին Սեծրունու գալերէյում՝ թիւ 127 գրասենեակը, հեռախօս թիւ 608։ Գրասենեակը բաց է՝ 9—2 ժամը ցերեկվա, և 5—7-ը երեկոյեան, ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։
(կ.) 142. 1—1